

Юліта РАН

“Я НЕ ХОЧУ БУТИ ЗАЙЧИКОМ”

Зі сцени Мукачівського театру у виставі “Отже, вибрати вам” у виконанні юнаків та юнок лунали дуже інтимні, глибокі свідчення і фрази, які, здавалося б, не мають великої ваги для дорослого; зате для того, хто щойно починає утверджуватись і шукає себе, є дуже важливими. Персонажі і сюжет – це самі актори-аматори, репліки – власні свідчення, спогади, думки учасників.

Ідея працювати з групою підлітків та створити з ними виставу за 10 днів була втілена під час форуму “СлободаКульт” 15-28 травня 2018 року у співпраці з Мукачівським дитячим театром “Росинка”. Для цього було запрошено режисерку і драматургиню з Харкова, Юліту Ран (Юлію Тараненко) і актора Харківського театру “Арабески” Ярослава Подшивалова. Щоденна праця завершилася двома показами на сценах в Ужгороді та Мукачеві і абсолютно позитивними емоціями усіх учасників цього проєкту, як тих, хто був на сцені, так і глядачів.

Уляна Рой: Юлю, Ви практикуючий режисер. Чи звично для Вас створювати виставу за 10 днів з підлітками? Чи мали такий досвід виступів раніше? Чи є різниця між досвідом у Харкові та Мукачеві? Хто ініціатор такої ідеї?

Юліта Ран: Я маю великий досвід роботи з підлітками і молоддю, бо кілька років працювала у дитячому театрі і викладала в Харківському Національному Університеті мистецтв, на театральному факультеті. А щодо підготовки до випуску вистави – то це зазвичай вимагає набагато більше часу, особливо, коли текст створюється під час репетицій. Тому це був виклик, і ми з Ярославом його прийняли. Ідея належить організаторам форуму “СлободаКульт”. Вони запросили до Мукачева та Ужгорода чимало митців з Харкова: акторів, музикантів, поетів, художників – з метою познайомити Закарпатський регіон з культурою Слобожанщини, а для слобожанських митців відкрити закарпатського глядача. Наш “дитячий” проєкт був частиною складного і великого задуму. Щодо регіональних особливостей, то, звичайно, вони є. Харків – велике місто, де працює багато теат-

брав активну участь у роботі, а потім не дійшов з нами до прем'єри, може назвати одного актора з дитячого театру, найстаршого, до речі. Він пояснив, що йому треба готуватися до ЗНО, але я не знаю, як там було насправді.

У. Р.: В уяві підлітків на початку роботи яким був (якщо був) образ театру, акторської майстерності?

Ю. Р.: Усі діти, і театральні, й не-театральні, на початку уявляли театр, як "місце, де елегантно одягнені люди гарно ходять по сцені і виразно промовляють слова". Свою роботу ми з Ярославом почали з різноманітних тренінгів і розмов про те, що діти думають про театральне мистецтво, на які теми, на їхню думку, можна говорити зі сцени, на які не можна (тут з'ясувалося, наприклад, що для всіх існує табу на розмови про релігію зі сцени), і про що вони самі хотіли б сказати.

У перші дні діти підходили до нас і весь час з'ясовували: А коли ви роздасте нам ролі? Коли ми вже почнемо репетиції? Вони звикли, що репетиція відбувається з текстами ролей в руках, а діти, які не набули театрального досвіду, в принципі, теж мали якісь уявлення про процес репетицій – і теж чекали написаного заздалегідь тексту. Для них було революційним, що вистави можна створювати під час тренінгів, і що матеріалом для спектаклю можуть слугувати їхні думки та власні історії.

Цікаво, що театральні діти досить швидко розповіли нам, що вони не хочуть грати "зайчиків" і "прекрасних принців", що їм це нецікаво. Ми взяли цей матеріал в роботу, і у виставі є такий фрагмент, коли усім роздають підготовані ролі, і вони почина-

рив – як професійних, так і аматорських, самих лише дитячих – тобто таких, де грають діти – у нас близько двох десятків, і вони різні за формами роботи з юними акторами, за стилістикою вистав. А в Мукачеві лише один дитячий театр, з яким ми, власне, і співпрацювали. Велике місто – більш відкритий і насичений культурний простір. Харків – таке собі вічне Дике поле, доступне усім вітрам. Мале місто, таке як Мукачево – унікальне культурне середовище, сплав різних національних особливостей, до того ж, звідусіль оточене горами. Це теж накладає свій відбиток.

У. Р.: Чи відбувався відбір учасників? Чи усі, хто прийшов, залишалися в проєкті від початку до кінця (прем'єри)?

Ю. Р.: Важливою умовою проєкту було те, що ми об'єднали дітей і підлітків (у виставі брали участь діти від 8 до 17 років) як з дитячого театру, так і тих, хто жодного разу не стояв на сцені. І це вийшло надзвичайно цікаво з усіх поглядів: і те, як діти сприймали одне одного, і як налагоджувалися контакти, і як вони відкривалися нам, і вчилися висловлювати свої власні думки. З тих, хто прийшов на початку і

ють їх грати, але потім відмовляються – бо хочуть лишатися собою і говорити на інші теми.

У. Р.: До речі, на які теми Ви говорили з дітьми, готуючи виставу? І які з них потім залишилися і увійшли у спектакль?

Ю. Р.: Ми починали з обговорення театру. Що таке театр? Чим театр може бути, чи може він бути місцем для обговорення актуальностей, соціальних питань, політичних подій. Потім, звісно, від обговорення “театру” перейшли до обговорення “життя”, і врешті-решт з’ясували, що теми, які здаються дітям і підліткам дуже важливими, стосуються: відносин між батьками і дітьми, методів виховання, насильства в сім’ї, ставлення суспільства до “білих ворон”, до “не таких, як усі”, і баланс між “мистецтвом і грошима”. Більшість дітей, з якими ми працювали, були абсолютно впевнені, що робота має приносити гроші, і не має значення, надишає тебе та робота, чи ти її взагалі ненавидиш. А процеси, які приносять задоволення нематеріальне – це можуть бути лише хобі, і з “цього не проживеш”. Ми спробували переконати їх, що ці процеси – заробляння грошей і моральне задоволення від того, що ти робиш – можна поєднувати. Дуже круті історії вони розповідали нам про релігію, мали на репетиції одного разу цікавезну суперечку між віруючим і атеїстом, але залишити цю розмову у спектаклі вони відмовилися, бо це табу, “не можна зі сцени говорити про війну і про віру”.

У. Р.: Що для Вас (і організаторів) було важливішим: процес чи результат (вистава)?

Ю. Р.: І те, й інше. Процес, звичайно, був неймовірно цікавим, дуже насиченим, сповненим відкриттів – як для дітей, так і для нас з колегою. Але ми розуміли, що закінчиться він має виставою і вистава ця має вдатися.

У. Р.: Чи був хтось, хто відмовився або саботував процес?

Ю. Р.: Я вже вище сказала, що ми втратили одного хлопчика, але на саботаж не було й натяку. Через кілька днів, коли діти зрозуміли, до чого ми ведемо, їх дуже захопила ця ідея – створити виставу про них самих, про підлітків, про їхні стосунки з батьками, про те, як вони сприймають світ, і вони охоче приходили на репетиції.

Була спроба дорослих втрутитися в процес вже на етапі генеральної репетиції, з’ясувати, про що ми тут таке небезпечне і недитяче говоримо, чи вкладається це в їхню “концепцію добра”, і заборонити виставу, якщо таки цій концепції вона не відповідає. Але врешті-решт ми порозумілися, і вистави відбулися.

У. Р.: Який був (якщо був) “післямак” після прем’єри в учасників-підлітків та батьків?

Ю. Р.: Учасники вистави почувалися піднесено і натхненно. Багато хто казав, що відчуває полегшення,

наче звільнився від якогось тягаря – ми це зробили, ми це змогли! Щиро висловили зі сцени свої думки, сказали відверто батькам про свої проблеми (бо ключовою стала тема стосунків між батьками і дітьми, тема виховання). Батьки розділилися на два табори: перший закидав нас квітами і зі сльозами говорили, що ми зробили якісь неймовірні речі за такий короткий термін. А другий, боюся, лишився розчарованим: що це було? Хіба це вистава? А де костюми? А чому діти взагалі про це говорять? Як можна – зі сцени? Тобто ми порушили якісь театральні і соціальні табу, безперечно.

У. Р.: Яка мета цих 10 днів – привити дітям основні поведінки на сцені (наприклад, вміння голосно й виразно говорити і не ставати спиною до глядачів)? Чи викликали бажання у дітей пробуватися у професії актора?

Ю. Р.: Нашою метою було запропонувати дітям трохи іншу модель театру, ніж та, з якою вони досі стикалися. І показати їм, що в усьому – будь-якій справі, будь-якому мистецтві, місті, країні – існує безліч варіантів бути щирим, чесним, висловлювати свою любов, свої почуття і йти за своєю метою. Бо ми багато говорили з дітьми про це: чи можеш ти бути актором і взагалі людиною мистецтва, чи волієш обрати “нормальну” професію, яка принесе тобі гроші, чи варто прислухатися до голосу серця.

Щодо “не ставати на сцені спиною до глядачів”, то це був один із забобонів у наших юних акторів, який ми спільно зруйнували, навмисно зробивши одну з мізансцен так, що усі наші виконавці стоять спинами до глядачів, і з цієї позиції розвертаються і промовляють свої репліки.

У. Р.: У центрі вистави судження “Отже, вибрати вам” – це реальне, написане на аркуші паперу послання до зали (де переважно сиділи батьки). Як сформувалася ця репліка? Хто вирішив, що назва саме так звучатиме?

Ю. Р.: Батьки переважно дивилися виставу в Мукачеві; в Ужгороді у нас була зовсім інша глядацька аудиторія, хоча ми мали вдячних глядачів, які подивилися виставу двічі – і серед них, – так, були деякі батьки та організатори “СлободаКульту”. Тексти вистави народилися з історій, які розповіли діти, і моя роль як драматурга полягала в тому, щоб їх обробити і скомпонувати, щоб вибудувати основу спектаклю. Лише кілька реплік я додала від себе, і це якраз фінальні рядки, коли діти розмірковують про те, що театри можуть бути різними, і відкрито звертаються до глядачів: Отже, вибрати вам. Але зрозуміло, що тут йдеться не стільки про театр, скільки взагалі про життя, про спілкування людей одне з одним, про форми взаємин. Цікава річ: спочатку ми дійсно хотіли робити виставу про те, що таке для дітей театр,

що таке для них акторська справа, але дуже швидко ця ідея трансформувалася в розмови про хвилюючі теми з їхніх буднів – і театр став метафорою усього людського життя.

У. Р.: Як\чи змінилося (чи сформувалося) ставлення дітей до питань\проблем, які вони озвучували зі сцени?

Ю. Р.: Гадаю, про це краще запитати в них самих. Звісно, двох тижнів замало для якихось справжніх змін. Але свою місію ми виконали – показали дітям, що альтернатива існує. До речі, Мукачівський дитячий театр повіз цю виставу (в переробленому, звісно, вигляді) до Грузії на міжнародний театральний фестиваль і взяв там Гран-прі. Щоправда, спочатку керівництво театру забуло вказати наші з Ярославом Подшиваловим імена на афіші і лише після тривалої дискусії на фейсбуці таки записали їх, але історія не про це. Історія про те, що усі й справді вибирають за своєю міркою: театри, слова, життєві місії, форми взаємодії одне з одним, власні мрії і дороги...

*Розмовляла Уляна Рой
Світлини до статті – Валентин Кузан*

